

پژوهش در حکمرانی الکترونیک

فاطمه عباسی (مسئول مکاتبات)

محقق پسادکتری دانشگاه الزهراء، تهران - ایران
sati9634@yahoo.com

جعفر محمودی

عضو هیات علمی دانشگاه امام حسین، تهران، ایران

مجتبی آفاجان تبار

دانشجوی دکتری مدیریت فناوری اطلاعات، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۰/۲۴

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۳/۲۹

چکیده

در پژوهش پیش رو ما با هدف بررسی روند پژوهش در حکمرانی الکترونیک و با استفاده از روش فراترکیب به انتخاب و بررسی مقالات معتبر موجود در پایگاه‌های مقالات علمی، در حوزه حکمرانی الکترونیک پرداخته‌ایم و با استفاده از روش تحلیل شبکه نقشه دانشی مقالات یافت‌شده در این حوزه را بررسی کردیم. پس از بررسی مقالات به ارائه یافته‌ها در قالب بیش‌ترین گرایشات، روش‌های تحقیقی انجام‌شده، آثار اصلی و اثرگذار، نویسندگان، مجلات و کشورهای اصلی و پیشرو در این حوزه پرداختیم. همچنین فرآیندها، روال‌ها، تکنیک‌ها و ابزارهای اصلی، ساختار مفاهیم، مدل‌های مفهومی اصلی، نظریه‌های اصلی و چارچوب‌های نظری، پارادایم‌های فکری و فلسفی، نقشه‌ی علم و جمع‌بندی نتایج تحقیقات از دیگر یافته‌های این پژوهش می‌باشد. حکمرانی الکترونیک تاکید بر تعاملات دولت، بخش خصوصی و شهروندان با استفاده از پیشران فاوا دارد و از این جهت در بررسی نهایی مقالاتی مورد ارزیابی قرار گرفته اند که از میان سه مفهوم دولت الکترونیک، تجارت الکترونیک و دموکراسی الکترونیک حداقل به دو مفهوم پرداخته باشند. در انتها نیز با توجه به یافته‌های موجود، خلاء‌های تحقیقاتی این حوزه شناسایی و پیشنهاداتی ارائه می‌گردد. بررسی مقالات غالب بودن پارادایم تفسیرگرایی را نشان می‌دهد. همچنین عمده تحقیقات این حوزه از نوع کیفی هستند و از منظر ماهیت مسأله و هدف غالباً توصیفی و ارزیابی هستند.

واژگان کلیدی: حکمرانی الکترونیک، فاوا، دولت، بخش خصوصی، شهروندان، متن کاوی، فراترکیب

مقدمه

فناوری اطلاعات و ارتباطات نقش موثری در رسیدن به اهداف حکمرانی نیک دارد. همانطور که بسیاری از صاحب‌نظران اذعان داشته‌اند مسیر دستیابی به توسعه پایدار، بهبود رشد اقتصادی، رفاه، آزادی و در مجموع مطلوبات بشری از حکمرانی نیک می‌گذرد. در سالهای اخیر به نقش حکمرانی الکترونیک برای رسیدن به حکمرانی نیک و اینکه حکمرانی الکترونیک موجب کارایی و اثربخشی بیشتر حکمرانی می‌شود اشاره گردیده است. حکمرانی الکترونیک به تشریح رابطه میان سه بخش اصلی دولت الکترونیک، کسب و کار الکترونیک و دموکراسی الکترونیک می‌پردازد. به علت قدمت بیشتر دولت الکترونیک^۱، در بسیاری از متون تخصصی این دو بجای یکدیگر بکار رفته‌اند. اما با توسعه روزافزون مفهوم حکمرانی الکترونیک محققان به تمایز میان این دو تاکید دارند. دولت الکترونیک شیوه جدید اداره و حکومت کردن در هزاره سوم و جامعه اطلاعاتی است و محدود به ارائه خدمات و اطلاعات الکترونیک به شهروندان و بخش خصوصی است در حالی که حکمرانی الکترونیک با مقولاتی چون دموکراسی الکترونیک، مشارکت مردم، شفافیت، مبارزه با فساد، قانون مداری، کابینه الکترونیک و .. سر و کار دارد (محمودی & اصلانی، ۱۳۹۳). با توجه نقش مهم حکمرانی الکترونیک در تحقق شاخص‌های حکمرانی نیک پژوهش‌های این حوزه می‌تواند نقشه راهی جهت تسهیل و تسریع در دستیابی بشر به سعادت و بهروزی باشد. در باب اهمیت انجام این تحقیق می‌توان گفت، دسته‌بندی و جمع‌بندی نتایج تحقیقات صورت‌گرفته و همچنین دستیابی به آمارهایی که جزء اهداف اصلی و فرعی در انجام این تحقیق است، روند تحقیقات صورت‌گرفته را مشخص نموده و مسیر روشنی را برای محققان مشخص می‌نماید، تا زمان خود را صرف چالش‌ها و حفره‌های تحقیقاتی موجود کرده و از دوباره‌کاری‌ها بپرهیزند.

جهت استخراج و بیان یافته‌های پژوهش از مقالات موردنظر، سؤالات فرعی زیر مدنظر قرار گرفت، که با

پاسخ‌گویی به آنها می‌توان روند انجام پژوهش در قوانین، مقررات و حقوق تجارت الکترونیک را درک نمود.

۱. در این ناحیه بیشترین گرایش نسبت به چه موضوعاتی است؟ (رتبه‌بندی موضوعات)
 ۲. از چه روش‌های تحقیقی در این ناحیه بیشتر استفاده شده است؟ (رتبه‌بندی روش‌های تحقیق)
 ۳. نظریه‌های این حوزه بر چه مبانی استوار است؟ (پارادایم‌های فکری و فلسفی)
 ۴. مقالات بیشتر از چه نوعی هستند؟ (رتبه‌بندی نوع تحقیق)
 ۵. آثار اصلی و اثرگذار در این ناحیه کدامند؟ (رتبه‌بندی مقالات)
 ۶. نویسندگان اصلی این ناحیه کدامند؟ (رتبه‌بندی نویسندگان)
 ۷. مجلات اصلی این ناحیه کدامند؟ (رتبه‌بندی مجلات)
 ۸. کشورهای پیش‌رو در این ناحیه‌ی تحقیقاتی کدامند؟ (رتبه‌بندی کشورها)
 ۹. مدل‌های مفهومی اصلی این ناحیه‌ی تحقیقاتی کدامند؟ (تعامل مفاهیم و رابطه‌ی علی آنها)
 ۱۰. فرآیندها، روال‌ها، تکنیک‌ها و ابزارهای اصلی در این ناحیه‌ی تحقیقاتی چیستند؟
 ۱۱. ساختار مفاهیم (نقشه‌ی مفهومی) این ناحیه‌ی تحقیقاتی چگونه است؟
 ۱۲. جمع‌بندی نتایج تحقیقات این ناحیه تحقیقاتی چیست؟
- در ادامه در بخش اول مقدمه‌ای بر پژوهش صورت گرفته ارائه می‌گردد. در بخش دوم روش شناسی پژوهش، در بخش سوم یافته‌های پژوهش و در بخش آخر نتیجه گیری و پیشنهادات جهت تحقیقات آتی ارائه می‌گردد.

پیشینه پژوهش

مفهوم حکمرانی در دهه‌های گذشته به صورت گسترده‌ای مورد بحث واقع گردیده است (میدری & خیرخواهان، ۱۳۸۳). حکمرانی مجموعه‌ای از اقدامات فردی و نهادی، عمومی و خصوصی برای برنامه‌ریزی و

(Balraj, 2014). مفهوم حکمرانی الکترونیک در ارتباط تنگاتنگ با کسب و کار الکترونیک، دولت الکترونیک و دموکراسی الکترونیک است. دموکراسی الکترونیک به ساختار و فرآیندهایی اشاره دارد که همه تعاملات الکترونیکی میان حکومت (منتخب) و شهروندان (انتخاب کننده) را در بر می گیرد. حکومت الکترونیک نوعی از به کارگیری کسب و کار الکترونیک در حکمرانی است و به فرآیندها و ساختارهای مربوط به ارائه خدمات الکترونیکی به آحاد جامعه می پردازد. به عبارت دیگر، استفاده از ابزارهای الکترونیکی جهت بهبود حکمرانی الکترونیک و جنبه های کسب و کار در آن است (محمودی و مقدسی، ۱۳۸۹). کسب و کار الکترونیک وسیله ای است که مسیر رسیدن بنگاه ها به بازار را هموار می سازد. مسیری که مشتریان در آنجا اقدام به خرید کالا و خدمات می کند. کسب و کار الکترونیک نه تنها شامل خرید و فروش کالاها و خدمات می شود، بلکه ارائه خدمات به مشتریان، همکاری با شرکای تجاری، اجرای آموزش الکترونیکی و انجام تراکنش های الکترونیکی درون سازمان را نیز در بر می گیرد (Gulevičiūtė, 2014). دولت الکترونیکی استفاده از فناوری به منظور تسهیل امور دولت از طریق ارائه خدمات و اطلاعات کارا و موثر به شهروندان و شرکای تجاری و تولیدی می باشد. دولت الکترونیک یک دولت بدون ساختمان و سازمانی مجازی است که خدمات دولتی را بدون واسطه به مشتریان ارائه می دهد و موجب مشارکت آنها در فعالیت های سیاسی می گردد. دولت الکترونیک باعث تقویت موسسات و فرآیندهای دموکراتیک و درگیری دولت در انتخاب های سیاسی برای نیازهای خود و پیشگامی در احترام به دیگران می شود (UN, 2008). برخی از پژوهشگران بر این عقیده می باشند که حکمرانی الکترونیک امری تدریجی و تکاملی است که با دولت الکترونیک شروع و با دموکراسی الکترونیک به بلوغ می رسد (محمودی و اصلانی، ۱۳۹۳). به واقع در پژوهش های این حوزه لازم است به سه مفهوم حکمرانی الکترونیک، دموکراسی الکترونیک و دولت الکترونیک پرداخته شود. در بین مقالات بررسی شده در حوزه حکمرانی الکترونیک، پرداختن به روند پژوهشی در این حوزه را مشاهده نمی کنیم. از این رو در این مقاله، جهت تبیین

اداره مشترک امور است و فرآیند مستمری از ایجاد تفاهم میان منافع متفاوت و متضاد است که در قالب اقدامات مشارکتی و سازگار حرکت می کند و شامل نهادهای رسمی و ترتیبات غیررسمی و سرمایه اجتماعی شهروندان است (Economic & Council, 2006).

به این ترتیب باید گفت مفهوم حکمرانی بر همیاری حکومت و جامعه مدنی مبتنی است. این مفهوم بر این اصل بنیادی استوار است که حکومت ها به جای آنکه به تنهایی مسئولیت کامل اداره جامعه را در تمام سطوح آن بر عهده گیرند، بهتر است در کنار شهروندان، بخش خصوصی و نهادهای مردمی، به عنوان یکی از نهادها یا عوامل مسئول اداره جامعه محسوب شوند. با ورود شهروندان یا به مفهوم سازمان یافته تر آن، جامعه مدنی به عرصه تصمیم گیری و سیاستگذاری، جریان اداره کشور از یک نظام اقتدارگرا و آمرانه به فرآیندی مردم سالار و مشارکتی تبدیل خواهد شد (محمودی و اصلانی، ۱۳۹۳).

یکی از مباحث مهم و در عین حال جدید که از دهه ۱۹۸۰ در ادبیات توسعه مطرح گردیده، حکمرانی نیک است (Fennell, Plummer & Marschke, 2008). شاخص های حکمرانی نیک پاسخگویی، مسئولیت پذیری، کارآمدی و اثربخشی دولت، مشارکت جویی، حاکمیت قانون، اجماع محوری، شفافیت و عدالت جویی می باشد. نگاهی به این شاخص ها مشخص می نماید ابزار فناوری اطلاعات و ارتباطات با توجه به گسترش روزافزون در زندگی روزمره بشر نقش مهم و اساسی در دستیابی جوامع به حکمرانی نیک دارد (محمودی و اصلانی، ۱۳۹۳). یکی از حوزه های کلان فاوا، حکمرانی الکترونیک می باشد که تاکید بر تعاملات دولت، بخش خصوصی و شهروندان با استفاده از پیشران فاوا دارد.

حکمرانی الکترونیک کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در بخش عمومی با هدف بهبود ارائه اطلاعات و خدمات به مردم، ترغیب آنها به مشارکت در فرآیندهای تصمیم گیری و الزام دولت به پاسخگویی بیشتر و عملکرد کارا تر و شفاف تر است. به عبارت دیگر در این فرآیند، داده و اطلاعات با استفاده از رسانه ها و وسایل ارتباط جمعی مبادله می شود و ارتباط آسان تر و موثر دولت با جامعه مدنی و کسب و کار فراهم می شود (Devasena &

کاربردهای علمی، در دسترس بیشتری قرار دهد، می‌باشد (Siau & Long, 2005).

در پژوهش پیش رو از رویکرد هفت مرحله ای فراترکیب جهت پایش و انتخاب مقالات استفاده گردیده است که در ادامه هر گام به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گرفته و کاربرد آنها در موضوع تحقیق حاضر مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

گام اول. تعیین سوال تحقیق: برای تنظیم سوال پژوهش از پارامترهای مختلفی مانند What (چه چیزی)، Who (جامعه مورد مطالعه)، When (محدوده زمانی) و How (چگونگی روش) استفاده می‌شود. در جدول ۱ سوال پژوهش به همراه پارامترها بیان شده است.

جدول ۱: سوال پژوهش به همراه پارامترها

سوال پژوهش	پارامتر
روند پژوهش در حوزه حکمرانی الکترونیک به چه صورت است؟ (۲۰۰۴ تا ۲۰۱۴)	چه چیزی، جامعه مورد مطالعه، محدوده زمانی، چگونگی روش

گام دوم. انتخاب مطالعات واجد شرایط و مرتبط

با تحقیق: در این مرحله مطالعات واجد شرایط برای ورود به فرا ترکیب انتخاب می‌شوند و معیارهای ورود و خروج از مطالعه تعیین می‌گردد. در این مرحله، محقق جستجوی سیستماتیک خود را بر مقالات منتشر شده در ژورنال های مختلف متمرکز می‌کند و کلمات کلیدی مرتبط را پیدا می‌کند. در این پژوهش پایگاه های داده ساینس دایرکت^۴، فرانسس و تیلور^۵، امرالد^۶، و موتورهای جستجوی گوگل^۷ و یاهو^۸ بین سالهای ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۴ بررسی شده است. همچنین واژه های متنوعی برای جستجوی مقالات و کتب مورد استفاده قرار گرفت که می‌توان حکمرانی الکترونیک، دولت الکترونیک، دموکراسی

وضعیت تحقیقاتی این حوزه، به بررسی مقالات در حوزه حکمرانی الکترونیک پرداخته و آنها را از جنبه‌های گوناگون مورد ارزیابی قرار می‌دهیم، تا مسیر انجام تحقیقات بعدی مشخص شود.

روش‌شناسی پژوهش

مقاله حاضر با استفاده از روش فراترکیب^۲ و تحلیل شبکه^۳ انجام شده است. به طور کلی، فراترکیب نوعی مطالعه کیفی می‌باشد که اطلاعات و یافته‌های استخراج شده از مطالعات کیفی دیگر با موضوع مرتبط و مشابه را بررسی می‌کند (Noblit & Hare, 1988). روش فراترکیب شامل هفت گام تنظیم سؤال تحقیق، انتخاب مطالعات واجد شرایط و مرتبط با تحقیق، بررسی مطالعات منتخب، استخراج اطلاعات مقاله، تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی، حفظ کنترل کیفیت به منظور کشف موضوعات و استعاره‌های جدید و اساسی و ارائه یافته‌ها است که با این روش، دانش جاری ارتقاء یافته و یک دید جامع و گسترده نسبت به مسائل مورد بررسی به وجود می‌آید. با توجه به مراحل فوق، باید توجه داشت که فراترکیب، تنها مرور یکپارچه ادبیات کیفی موضوع مورد نظر و یا تجزیه و تحلیل داده‌های اصلی و ثانویه از این منتخب نمی‌باشد، بلکه تحلیل یافته‌های حاصل از این مطالعات نیز می‌باشد (Zoboli L. & Schweitzer, 2013). در واقع همین دیدگاه و هدف فراترکیب سبب می‌شود، در خصوص تحقیق مورد نظر ما، با توجه به یافته‌های بدست آمده از مقالات منتخب، به سؤالات فرعی پاسخ مناسب داد و یافته‌ها را در قالب آمارهایی جالب توجه از تمامی مقالات ارائه داد. آمارهایی که به تنهایی از خواندن مقالات، به صورت تک به تک و یا کلی، نمی‌توان به آن دست پیدا کرد. هدف فراترکیب، توسعه تئوری، خلاصه‌سازی در سطح بالا و عمومیت بخشیدن با این هدف که یافته‌های کیفی را به منظور

^۶ Emerald

^۷ Google

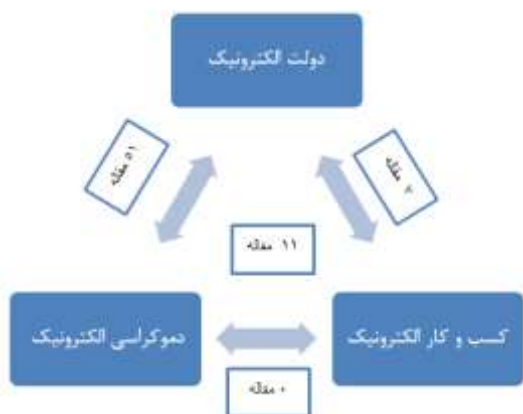
^۸ Yahoo

^۲ Meta-synthesis

^۳ Network Analysis

^۴ Science Direct

^۵ Francis & Taylor

شکل ۱: جایابی ۶۹ مقاله باقیمانده از نظر انطباق با مدل منتخب در مدل هیکس

گام سوم. بررسی مطالعات منتخب: در این گام

محقق باید کیفیت روش شناختی مطالعه را ارزیابی کند و هدف از این مرحله حذف مقالاتی است که محقق به یافته های ارائه شده در آنها اعتمادی نداشته باشد و ممکن است آنها را رد نماید. ابزاری که معمولاً برای ارزیابی کیفیت مطالعات اولیه تحقیق کیفی استفاده می شود "برنامه مهارتهای ارزیابی حیاتی"^۹ می باشد که با طرح ده سوال کمک می کند تا دقت، اعتبار و اهمیت مطالعات کیفی تحقیق مشخص گردد. این سوالات بر موارد زیر تمرکز دارند: ۱. اهداف تحقیق ۲. منطقی روش ۳. طرح تحقیق ۴. روش نمونه برداری ۵. جمع آوری داده ها ۶. انعکاس پذیری که شامل رابطه بین محقق و شرکت کنندگان می باشد ۷. ملاحظات اخلاقی ۸. دقت تجزیه و تحلیل داده ها ۹. بیان واضح و روشن یافته ها ۱۰. ارزش تحقیق. در این مرحله محقق به هریک از سوالات یک امتیاز کمی می دهد و سپس یک فرم ایجاد می کند. بنابر این او می تواند امتیازاتی را که به هر مقاله داده است را جمع نماید و به سادگی مجموعه مقالات را بررسی کرده و نتایج ارزیابی را ببیند.

بر اساس مقیاس ۵۰ امتیازی برنامه مهارت های ارزیابی حیاتی، محقق سیستم امتیاز بندی زیر را مطرح می کند و هر مقاله ای را که پایین تر از امتیاز خوب (پایین تر از ۳۰) باشد را حذف می کند. در نتیجه دو فرآیند

الکترونیک، حکمرانی نیک، تجارت الکترونیک، مشارکت الکترونیک و... اشاره نمود. در نتیجه جستجو و بررسی پایگاه های داده، موتورهای جستجو و با استفاده از واژه های کلیدی مورد نظر در مجموع ۳۰۰ مقاله شد.

در قدم بعدی محقق ابتدا مطالعات حاصل از جستجو را مرور می کند و آنهایی را که با سوال و هدف تحقیق تناسبی ندارد حذف می کند. مفهوم حکمرانی الکترونیک در ارتباط تنگاتنگ با کسب و کار الکترونیک، دولت الکترونیکی و دموکراسی الکترونیک است. دموکراسی الکترونیک به ساختارها و فرایندهایی اشاره دارد که همه تعاملات الکترونیکی میان حکومت (منتخب) و شهروندان (انتخاب کننده) را در بر می گیرد. حکومت الکترونیک نوعی از به کارگیری کسب و کار الکترونیک در حکمرانی است و به فرآیندها و ساختارهای مربوط به ارائه خدمات الکترونیکی به آحاد جامعه می پردازد (محمودی و مقدسی، ۱۳۸۹). با توجه به تعریف حکمرانی الکترونیک در این مرحله مقالاتی مورد پذیرش قرار گرفتند که حداقل به دو مفهوم از سه مفهوم دولت الکترونیک، کسب و کار الکترونیک و تجارت الکترونیک اشاره کرده باشند. در این مرحله چکیده مقالاتی را که از مرحله قبل باقی مانده اند را بررسی می کند و مقالات نامربوط را حذف می کند. در حین انجام این کار تعداد مطالعات کاهش می یابد. پس از آن مقالات بر اساس محتوا بررسی شده و به عبارتی کل مقاله را مطالعه کرده و مطالعاتی نیز در این مرحله رد می شوند. در انتها مقالات باقی مانده ای که فاقد نام نویسنده و جزئیات مربوط به مقاله است را کنار می گذارد که در این گام تعداد مقالات باقی مانده ۶۹ عدد می باشد. در نهایت این مطالعات باقی مانده وارد گام بعدی روش فراترکیب می شوند.

۶۹ مقاله باقیمانده در مدل پیشنهادی هیکس جایابی

گردید:

^۹ Critical Appraisal Skills Program (Casp)

اطلاعات روش شناختی کلیدی مانند هدف پژوهش، روش، رویه ها و وسایل سنجش.

گام پنجم. تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های

کیفی: هدف فراترکیب ایجاد تفسیر یکپارچه و جدیدی از یافته‌ها می باشد. این متدولوژی جهت شفاف سازی مفاهیم و الگوها و نتایج در پالایش حالت های موجود دانش و ظهور مدل های عملیاتی و تئوری های پذیرفته شده است. در طول تجزیه و تحلیل، محقق موضوعات یا تم هایی را جستجو می کند که در میان مطالعات موجود در فرا ترکیب پدیدار شده اند. ساندلوسکی و باروسو به این مورد به عنوان "بررسی موضوعی" اشاره می کنند، به طوری که محقق تم ها یا موضوعاتی را مشخص می کند. به محض اینکه موضوعات شناسایی و مشخص شدند، بررسی کننده یک طبقه بندی را شکل می دهد و طبقه بندی های مشابه و مربوطه را در موضوعی قرار می دهد که آن را به بهترین نحو توصیف می کند. تم ها اساس و پایه ای را برای ایجاد "توضیحات و مدل ها، تئوری ها یا فرضیات کاری" ارائه می دهند (Sandelowski & Barroso, 2007).

گام ششم. حفظ کنترل کیفیت: در روش

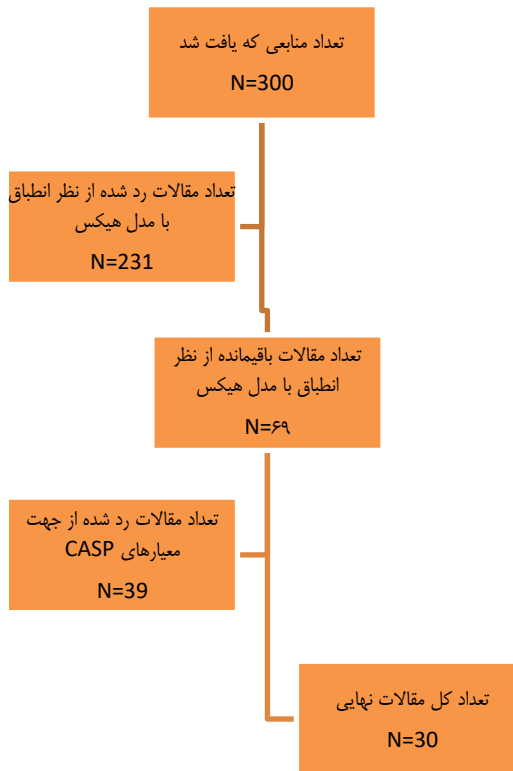
فراترکیب، محقق رویه های زیر را برای حفظ کیفیت در مطالعه خود در نظر می گیرد:

۱. در سرتاسر تحقیق، محقق تلاش می کند تا با فراهم کردن توضیحات و توصیف روشن و واضح برای گزینه های موجود در تحقیق گام های اتخاذ شده را بردارد.
۲. محقق هر دو استراتژی جستجوی الکترونیک و دستی را به کار می برد تا مقالات مربوطه را پیدا کند.
۳. محقق، روش های کنترل کیفیت استفاده شده در مطالعات تحقیق کیفی اصلی را به کار می برد.
۴. در ارزیابی کیفیت تلفیق تحقیق مطالعات تحقیق کیفی اصلی، محقق از ابزار CASP استفاده می کنند، " ۱۰ سوالی که به شما کمک می کند تا بررسی ها معقول به نظر برسند."

گام هفتم. ارائه یافته ها: در این مرحله از روش فرا

ترکیب، یافته های حاصل از مراحل قبل ارائه می شوند که در بخش بعدی نتایج حاصل از این بخش ارائه می شوند.

ارزیابی، محقق از میان ۶۹ مقاله ۳۹ مقاله را حذف و در نهایت ۳۰ مقاله در مرحله کدگذاری فراترکیب مورد استفاده قرار گرفته اند (Chenail, 2011). در پژوهش حاضر، فرآیند بازبینی به صورت خلاصه در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۲: خلاصه ای از نتایج جستجو و انتخاب مقالات

گام چهارم. استخراج اطلاعات مقاله: در سرتاسر

فراترکیب، پژوهشگر به طور پیوسته مقالات منتخب و نهایی شده را، به منظور دست یابی به یافته های درون محتواهای مجزایی که در آن ها مطالعات اصلی و اولیه انجام می شوند، چند بار می خواند.

در تحقیق حاضر، اطلاعات مقالات به این صورت دسته بندی شده است: مرجع مربوط به هر مقاله (شامل نام و نام خانوادگی نویسنده)، سالی را که مقاله منتشر شده است، مفاهیم حکمرانی الکترونیک که هر مقاله به آن ها اشاره کرده است و هدف اصلی این پژوهش می باشد،

متن^{۱۴}، گروه‌بندی متن‌های مشابه با یکدیگر (خوشه‌بندی متن^{۱۵})، یافتن موضوع متن (استخراج موجودیت/مفاهیم)، یافتن احساس متن (تحلیل احساسات)، خلاصه‌سازی متن و یادگیری ارتباط بین موجودیت‌های متن (مدل‌سازی ارتباط موجودیت‌ها^{۱۶}) است (Truyens 2014).

روش به کار گرفته شده بدین صورت می‌باشد که تعداد ۳۰ مقاله منتج از روش فراترکیب وارد نرم افزارهای Gephi و Nodexl، Rapidminer شدند و پس از یک مرحله متن کاوی و حذف کلمات زائد ۸۵۰ لغت از تحلیل چکیده‌ها ایجاد گردید که با ساخت گراف هم‌رخدادی به گرافی با ۱۱۸۳۳۳ یال رسیدیم و با حذف لغات با تنها یکبار تکرار در کل مقالات به ۲۰۶۵۶ یال رسیدیم. پس از آن با رسم گراف و درجه‌بندی آن با معیارهای مرکزیت بینیت^{۱۷} و مرکزیت درجه^{۱۸} و حذف لغاتی که در زمینه متن معنایی نداشتند نقشه دانش در حوزه حکمرانی الکترونیک ارائه گردیده است.

یافته‌های پژوهش

با بررسی مقالات، در راستای پاسخ به سؤالات فرعی نتایج زیر حاصل شده است:

در این ناحیه بیشترین گرایش نسبت به چه موضوعاتی است؟ (رتبه‌بندی موضوعات)

پس از بررسی مقالات و با توجه به مسأله و هدف اصلی آنها و همچنین بررسی روند انجام آنها به دسته‌بندی موضوعات حوزه حکمرانی الکترونیک پرداختیم. نتایج حاصل نشان می‌دهد که "حکمرانی الکترونیک" و "دولت الکترونیک" و مشارکت الکترونیک " بیشترین گرایش تحقیقاتی این ناحیه می‌باشند. گرایش‌ها به موضوعات مختلف در این ناحیه را در قالب نمودار ۱ نشان داده‌ایم.

پایایی این پژوهش نیز با استفاده از ضریب کاپا در نرم‌افزار SPSS محاسبه شده است. روند کار بدین صورت است که اطلاعات استخراج شده چهار مقاله، مطابق آنچه که در سؤالات فرعی آمده است، از محقق دیگر دریافت می‌شود، نتایج حاصل را با نرم‌افزار مذکور تحلیل کرده و شاخص کاپا بدست می‌آید. عدد حاصل از این محاسبه ۰/۸۱ می‌باشد که عدد مناسبی است.

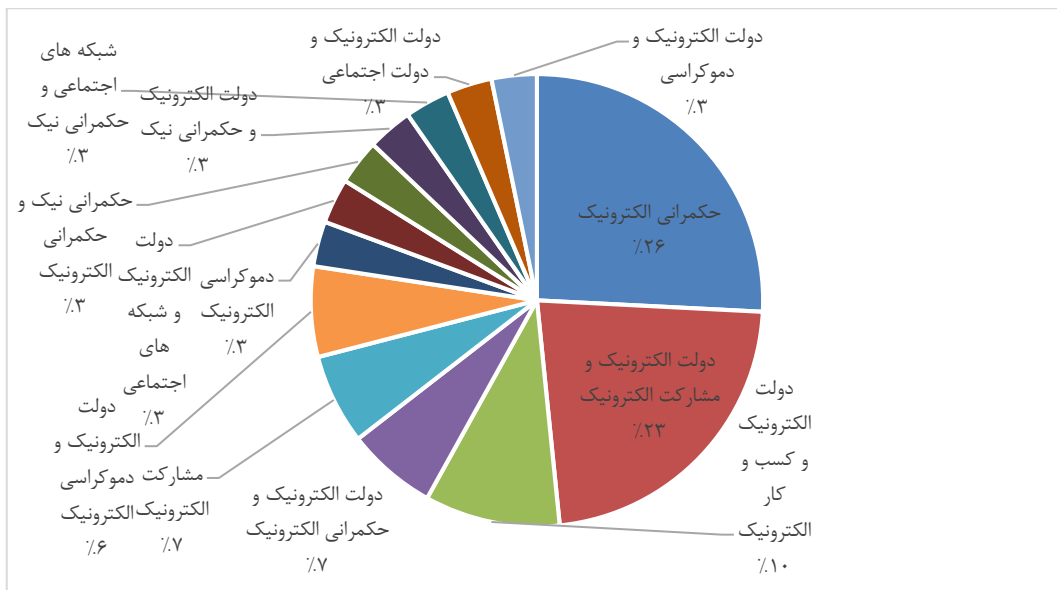
در پژوهش پیشرو جهت ترسیم نقشه دانشی از روش‌های متن کاوی چون تحلیل شبکه استفاده گردیده است. متن کاوی، فرآیند استفاده از کامپیوتر جهت بررسی و تحلیل داده‌های بدون ساختار (متنی) جهت استخراج اطلاعات است. فرآیند متن کاوی شامل سه‌گام اصلی گردآوری متن، انتقال متن و استخراج دانش است که هر یک از این گام‌ها بازیابی اطلاعات^{۱۰}، استخراج اطلاعات^{۱۱} و داده کاوی^{۱۲} نامیده می‌شوند (Olorisade, Brereton & Andras, 2017). فرآیند متن کاوی شامل گام‌های زیر است:

- جمع‌آوری داده ساختار نیافته از منابع گوناگون در فرمت‌های HTML، متنی، PDF و غیره نخستین گام از فرآیند متن کاوی است.
- عملیات پاک‌سازی و آماده‌سازی داده‌ها جهت تشخیص و حذف ناهنجاری‌های ۱۳ داده که پاک‌سازی و آماده‌سازی داده‌ها جهت اطمینان از حذف بخش‌های غیرضروری متن و عدم وجود اطلاعات تکراری ضروری است.
- عملیات پردازش و کنترل که جهت کنترل و پاک‌سازی بیشتر متن بکار گرفته می‌شود.
- تحلیل الگو که جهت تشخیص الگوهای پنهان در متن و کشف دانش استفاده می‌شود (Talib.et al, 2016).

به‌طور خاص متن‌کاوی شامل فعالیت‌های مختلفی چون دسته‌بندی متن به دو یا چندطبقه (طبقه‌بندی

^{۱۰}.Text clustering
^{۱۱}.Entity relation modelling
^{۱۲} betweenness centrality
^{۱۳} degree centrality

^{۱۰}.Information retrieval (IR)
^{۱۱}.Information Retrieval (IR)
^{۱۲}.Data mining
^{۱۳}.Anomalies
^{۱۴}.Text categorization

نمودار ۱: رتبه بندی موضوعات

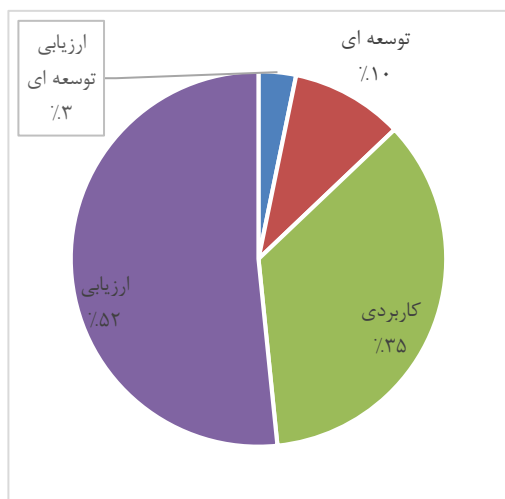
مسأله تحقیق مورد ارزیابی قرار گرفته است. در اینجا مقالات را براساس ماهیت مسأله آنها مورد بررسی قرار دادیم و به این نتیجه رسیدیم که که مقالات توصیفی و تبیینی به ترتیب بیشترین روش تحقیقاتی بر مبنای ماهیت مسأله در جامعه‌ی تحقیقاتی مورد نظر را تشکیل می‌دهند.

همچنین از منظر بعد هدف تحقیق می‌توان روش تحقیقات را به انواع مختلفی همچون بنیادی، کاربردی، ارزیابی و توسعه‌ای دسته‌بندی نمود. تحقیقات بنیادی ریشه و بنیان مسائل را مورد بررسی قرار می‌دهند، تحقیقات کاربردی نتایج تحقیقات بنیادی را برای حل ابعاد مسأله بکار می‌برند، تحقیقات توسعه‌ای بکارگیری تحقیقات بنیادی به منظور کاربردی خاص به منظور تولید یک محصول جدید و یا ارائه راه‌حل‌های جایگزین می‌باشند و تحقیقات ارزیابی پیامدهای یک تصمیم و یا راه‌حل را بررسی می‌کنند. غالب تحقیقات حوزه‌ی حکمرانی الکترونیک را می‌توان ارزیابی در نظر گرفت. نتایج حاصل از دسته‌بندی مقالات بر مبنای ماهیت مسأله در نمودار ۲ و بر مبنای هدف در نمودار ۳ قابل مشاهده اند.

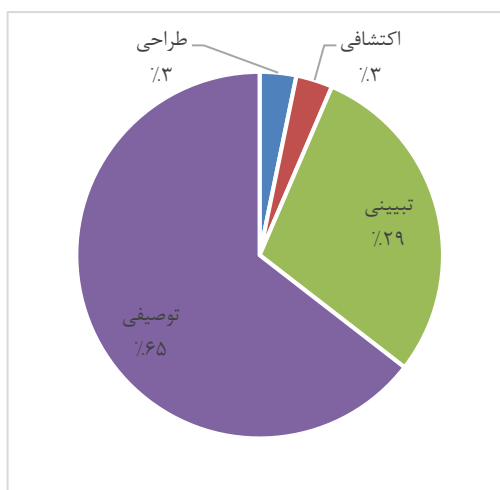
برخلاف شکل ۱ در نمودار ۱ مشاهده می‌گردد حکمرانی الکترونیک در رتبه اول از جهت رتبه بندی موضوعی قرار دارد. این امر دو دلیل دارد ۱- در شکل ۱ شصت و نه مقاله باقیمانده از فیلتر اول در مدل هیکس جایابی شده است اما در نمودار ۱ موضوعات سی مقاله باقیمانده از فیلتر آخر رتبه بندی گردیده است. ۲- در شکل ۱ روابط میان دولت الکترونیک، دموکراسی الکترونیک و کسب و کار الکترونیک بصورت کلی در نظر گرفته شده است اما در نمودار ۱ هر یک از ابعاد به موضوعات جزئی تری تجزیه شده است به عنوان نمونه رابطه میان دولت الکترونیک و دموکراسی الکترونیک به موضوعات دولت الکترونیک- مشارکت الکترونیک، مشارکت الکترونیک، دولت الکترونیک- دموکراسی الکترونیک، دموکراسی الکترونیک، دولت الکترونیک- شبکه های اجتماعی و... تقسیم شده است.

از چه روش‌های تحقیقی در این ناحیه بیشتر استفاده شده است؟ (رتبه‌بندی روش‌های تحقیق)

روش تحقیق مقالات در این پژوهش بر مبنای دو بعد بررسی شده است. در بعد اول روش تحقیق براساس ماهیت

نمودار ۳: رتبه بندی روش مقالات براساس هدف

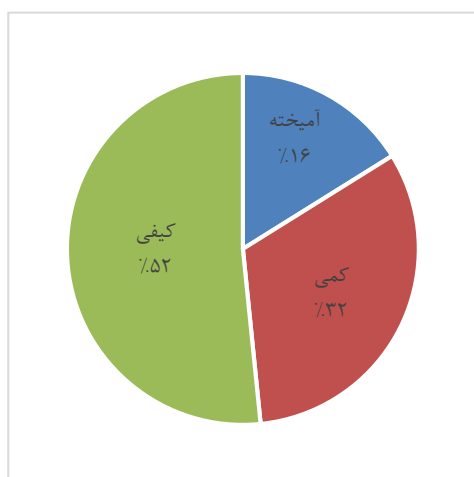

نمودار ۲: رتبه بندی روش مقالات براساس ماهیت مسأله

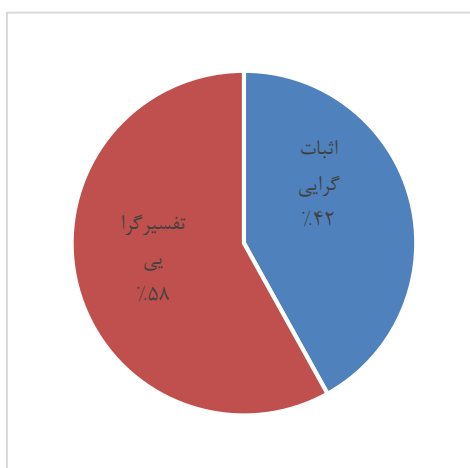
پارادایم‌های حوزه حکمرانی الکترونیک تفسیرگرا و اثبات گرا می‌باشد. زمانی که با مشاهدات چه کیفی و چه کمی به نتیجه‌ای می‌رسیم پارادایم اثبات گراست. پارادایم تفسیرگرا به معنای واقعی به تفسیر چیزی می‌پردازد. براساس این تعاریف و بررسی مقالات متوجه می‌شویم غالب پارادایم‌های این حوزه تفسیرگرا هستند. نتایج حاصل از استخراج پارادایم‌ها در نمودار ۴ آورده شده است. همچنین می‌توان مقالات را براساس نوع آنها نیز دسته‌بندی نمود. دسته‌بندی مقالات براساس نوع تحقیق به سه دسته کیفی، کمی و آمیخته تقسیم می‌گردد. نتایج حاصل از دسته‌بندی مقالات از نظر نوع، در نمودار ۵ آورده شده است.

همانطور که نمودار ۲ نشان می‌دهد روش توصیفی که با استفاده از شاخص‌های آماری به خلاصه بندی و طبقه بندی موضوعات می‌پردازد بیشتر مورد توجه بوده است. علت این امر ماهیت حوزه مورد بررسی می‌باشد که موضوعات انسانی و تعامل جامعه مدنی با دولت در آن سهم بسزایی دارد و به نظر می‌رسد روش توصیفی جهت انجام پژوهش‌های این حوزه مناسبتر می‌باشد.

نظریه‌های این حوزه بر چه مبنایی استوار است؟ (پارادایم‌های فکری و فلسفی) و مقالات بیشتر از چه نوعی هستند؟ (رتبه‌بندی نوع تحقیق)

نمودار ۵: رتبه بندی مقالات براساس نوع آنها

نمودار ۴: نمودار پارادایم فکری مقالات

برای تعیین آثار اصلی و تأثیرگذار از شاخص ضریب تاثیر مجله مربوط به مقاله و تعداد ارجاعات مقالات (استخراج شده از گوگل اسکولار^{۱۹}) استفاده شده است که نتایج بدست آمده در جداول ۲ و ۳ نشان داده شده است. در جدول ۲ معیارهای اثرگذار به ترتیب ضریب تاثیر ۲۰ مجله و تعداد ارجاعات ۲۱ مقاله بوده است که عنوان، علت انتخاب و موضوع مقالات اصلی و تأثیرگذار در جدول ۲ مشاهده می شود.

از نظر پژوهشگران این تحقیق از آنجایی که پارادایم تفسیرگرایی با استفاده از روش های کیفی به تفسیر پدیده ها و موضوعات مرتبط می پردازد و ماهیت حوزه مورد بررسی نیز بیشتر موضوعات انسانی و تعامل جامعه مدنی با دولت می باشد پارادایم تفسیر گرایی و روش کیفی بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است.

آثار اصلی و اثرگذار در این ناحیه کدامند؟
(رتبه بندی مقالات)

جدول ۲: مقالات مهم و تأثیرگذار از جهت ضریب تاثیر مجله و تعداد ارجاعات مقاله

موضوع	علت	مقاله های مهم و تأثیرگذار
دولت الکترونیک و شبکه های اجتماعی	IF=2.033 Cited by: 199	Local e-government 2.0: Social media and corporate transparency in municipalities
حکمرانی الکترونیک	IF=2.033 Cited by: 45	Modernizing Bangladesh public administration through e-governance: Benefits and challenges
دولت الکترونیک و کسب و کار الکترونیک	IF=2.033 Cited by: 33	Strategic alignment of participant motivations in e-government collaborations: The Internet Payment Platform pilot
مشارکت الکترونیک	IF=2.033 Cited by: 29	Understanding the rise of e-participation in non-democracies: Domestic and international factors
دولت الکترونیک و کسب و کار الکترونیک	IF=2.033 Cited by: 20	E-government implementation: Business contract legal support for Taiwanese businessmen in Mainland China

در جدول ۳ معیارهای اثرگذار تعداد ارجاعات مقاله بوده است و معیار ضریب تاثیر مجله کنار گذاشته شده است، چرا که برخی از مقالات تأثیرگذار این حوزه در مجلاتی چاپ شده اند که فاقد ضریب تاثیر بوده اند.

^{۲۱} Citation

^{۱۹} Google scholar

^{۲۰} Impact Factor

جدول ۳: مقالات مهم و تأثیرگذار از جهت تعداد ارجاعات مقاله

موضوع	تعداد ارجاعات	مقاله‌های مهم و تأثیرگذار
دولت الکترونیک و شبکه های اجتماعی	۱۹۹	Local e-government 2.0: Social media and corporate transparency in municipalities
دولت الکترونیک و حکمرانی الکترونیک	۱۹۵	Towards excellence in e-governance
دولت الکترونیک و حکمرانی الکترونیک	۱۱۲	Citizens' attitudes towards e-government and e-governance: a UK study
حکمرانی الکترونیک	۴۵	Modernizing Bangladesh public administration through e-governance: Benefits and challenges
دولت الکترونیک و مشارکت الکترونیک	۳۴	Citizen interaction and e-government: Evidence for the managerial, consultative, and participatory models

و اچ-ایندکس پنج سال اخیر ۱۷ بعنوان تأثیرگذارترین نویسنده این حوزه می باشد. پس از آن نیز Jane Fedorowicz با داشتن یک مقاله منتخب در این حوزه و مجموع ۱۳۶۶ ارجاع و اچ-ایندکس کلی ۲۳ و اچ-ایندکس پنج سال اخیر ۱۵ به عنوان دومین نویسنده تأثیرگذار این حوزه می باشد.

مجلات اصلی این ناحیه کدامند؟ (رتبه بندی مجلات) دسته بندی مجلات براساس تعداد مقالات هرکدام در جامعه‌ی آماری ما مدنظر قرار گرفته است. یعنی در نمودار مربوط به این بخش دسته بندی براساس فراوانی می باشد. مشاهده می شود که مجله Government Information Quarterly با بیشترین تعداد مقاله در این ناحیه مجله اصلی می باشد. یافته‌های حاصل در این بخش را در نمودار ۶ مشاهده می کنید.

مقایسه جداول ۲ و ۳ نشان می دهد سه مقاله دارای ارجاعات بالا در مجلاتی فاقد ضریب تأثیر چاپ شده اند که یکی از دلایل این امر می تواند تنوع مجلات و سازمان های مردم نهاد فعال در این حوزه باشد که ملزم به رعایت معیارهای نهادهای علمی و اخذ امتیازات بالا در بررسی هایی همچون گزارش ارجاعات مجلات^{۲۲} نیستند.

نویسندگان اصلی این ناحیه کدامند؟ (رتبه بندی نویسندگان)

استخراج نویسندگان ۳۰ مقاله مورد بررسی در این پژوهش براساس تعداد مقالات هر فرد انجام شده است. با بررسی حوزه های کاری نویسندگان، تعداد مقالات منتخب در این پژوهش، تعداد ارجاعات کلی به مقالات آنها و معیار اچ-ایندکس^{۲۳} کلی و پنج سال اخیر نویسندگان، Christopher Reddick با داشتن دو مقاله منتخب در این پژوهش و مجموع ۱۶۷۶ ارجاع و اچ-ایندکس کلی ۱۹

^{۲۲} h-index^{۲۳} JCR (JOURNAL CITATION REPORTS)

بررسی نمودار فوق نشان می دهد که کشور هند به دلیل تلاش هایی که در دهه اخیر در حوزه دولت و حکمرانی الکترونیک انجام داده است دارای بیشترین تعداد مقالات در این ناحیه می باشد، کشورهایی چون اردن، امارات و عمان نیز به دلیل تلاش های سالیان اخیر در این حوزه در نمودار حضور دارند اما سایر کشورها چون ایالات متحده، انگلستان، استرالیا، اسپانیا و... به دلیل سابقه ای که در این ناحیه دارند دارای مقالات بیشتری نسبت به این کشورها می باشند. به طور کلی می توان گفت موضوع حکمرانی الکترونیک در کشورهای در حال توسعه مورد توجه بیشتری است.

مدل های مفهومی اصلی این ناحیه ی تحقیقاتی کدامند؟ (تعامل مفاهیم و رابطه ی علی آنها)

تعدادی از مقالات مورد ارزیابی دارای مدل پیشنهادی می باشند که در جدول زیر این مقالات و مدل هایشان مشاهده می شوند.

جدول ۴: مدل های پیشنهادی مقالات این ناحیه

مدل پیشنهادی	عنوان مقاله
Institutional logics influencing the design of F-MIS.	The Role of Institutional Logics in the Design Systems EGovernance of
رابطه حکمرانی الکترونیک با کاهش فقر و فساد	Modernizing Bangladesh public administration and challenges through e-governance: Benefits
۱- مدل مفهومی حکمرانی الکترونیک ۲- مدل حکمرانی الکترونیک	E-GOVERNANCE AND ICTS: CHALLENGING INITIATIVES IN INDIA
۱- رابطه میان دولت الکترونیک و کسب و کار الکترونیک ۲- مدل عوامل موثر بر شاخص آمادگی شبکه (NRI)	Drivers of E-Government and E-Business in Jordan
متدولوژی پیاده سازی حکمرانی الکترونیک : پیاده سازی حکمرانی الکترونیک در قالب برنامه ریزی، تعریف، پیاده سازی و ارزیابی توصیف گردیده است.	e-governance Towards excellence in
Mechanisms of Communicative Governance	E-Government to EDemocracy
جریان حکمرانی الکترونیک	A case study of E-governance initiatives in India
ارتباط دولت الکترونیک و دموکراسی الکترونیک	A Is e-government a way to e-democracy? longitudinal study of the Iranian situation
الگوی مفهومی فرآیند ارزیابی electronic-Fundamental Etat-Civil System (eFES)	Good governance and e-government: applying a formal outcome analysis methodology in a developing world context
مدل پذیرش دولت الکترونیک: بررسی عوامل پذیرش دولت الکترونیک از سوی شهروندان	governments, An E-participation in local examination of political-managerial support and impacts

روال ها، تکنیک ها و ابزارهای اصلی در این ناحیه ی تحقیقاتی چیستند؟

بررسی مقالات نشان داد که برخی مقالات از ابزارهایی همچون تحلیل رگرسیون، آنالیز تم، Nvivo، eFES method، Group Systems، ۸، آنالیز شبکه های اجتماعی و ارزیابی سیستماتیک استفاده کرده اند.

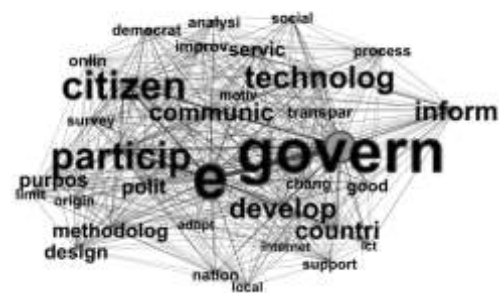
شکل ۳: ابزارهای یافت شده در این حوزه

خطوط بیانگر میزان این ارتباط می باشد. واژه هایی که ارتباط قوی دارند با خطوط ضخیم و آنها که ارتباطی ضعیف دارند با خطوط نازک تر مشخص می شوند. روی هم قرار گرفتن دایره ها بیانگر ارتباط قوی واژه ها با یکدیگر است. شکل ۴ نشان می دهد در تمام مقالات کار شده واژه ۵ از هم رخدادی بالایی برخوردار بوده است و تمرکز بیشتر مقالات در ابتدا بر حکمرانی الکترونیک و سپس مشارکت الکترونیک بوده است.

مرکزیت بینیت نیز به عنوان خصیصه ساختاری گره، نشان دهنده اهمیت گره از نظر موقعیت آن در نقشه و از نظر انتقال اطلاعات در شبکه است. بر اساس تحلیل مرکزیت بینیت ۳۰ مقاله مشخص است که اگر چه واژه های زیادی در متن به کار رفته است اما واژه کشورهای توسعه یافته یا در حال توسعه، حکمرانی الکترونیک و همچنین واژه تکنولوژی دارای بیشترین مرکزیت بینیت می باشند و این مقوله های موضوعی نقش مهمی را در انتقال اطلاعات در شبکه داشته و به عبارتی مقوله هایی با رویکرد میان رشته ای در حوزه حکمرانی الکترونیک محسوب می شوند. نتایج حاصل از مرکزیت بینیت ۳۰ مقاله منتخب نهایی در شکل ۵ ارائه گردیده است.

ساختار مفاهیم (نقشه دانش) این ناحیه ی تحقیقاتی چگونه است؟

جهت رسیدن به اهداف پژوهش در ترسیم نقشه دانش ابتدا کلید واژه های شناسایی شده وارد نرم افزارهای Rapid miner، Nodex و Gephi شدند. پس از وارد نمودن داده ها ماتریس هم رخدادی واژه ها تشکیل می شود. در شکل ۴ نقشه هم رخدادی واژگان ۳۰ مقاله باقیمانده از فیلتر نهایی ارائه گردیده است.

شکل ۴: نقشه هم رخدادی واژگان در حوزه حکمرانی الکترونیک بر اساس ۳۰ مقاله منتخب

همان گونه که در شکل ۴ ملاحظه می شود، این شبکه از مجموعه ای از گره ها و خطوط یا پیوندهایی که ارتباط میان آنها را نشان می دهد، تشکیل می شود. در این نقشه ها اندازه دایره ها نشان دهنده فراوانی هر کلید واژه است. خطوط، ارتباط بین دو واژه را نشان می دهد و ضخامت

علاقه‌مند شده‌اند هرچند کشورهای پیشرو در بحث دولت الکترونیک و مشارکت الکترونیک در این حوزه پیش‌تاز هستند (به عنوان مثال کشور هند). مقالات این ناحیه به شدت بر دو موضوع دولت و مشارکت الکترونیک تمرکز کرده‌اند و از سایر ابعاد حکمرانی الکترونیک غفلت کرده‌اند، علی‌رغم اینکه بیشتر موضوعات مقالات این ناحیه حکمرانی الکترونیک بطور کلی است اما در عمل شاهدیم که پژوهشگران به بررسی یک بعد یا حداکثر ارتباط بین دو بعد از سه جز حکمرانی الکترونیک پرداخته‌اند. کمبود پژوهش‌ها در بررسی ارتباط الکترونیک بین کسب کارها و دولت بوضوح مشاهده می‌شود.

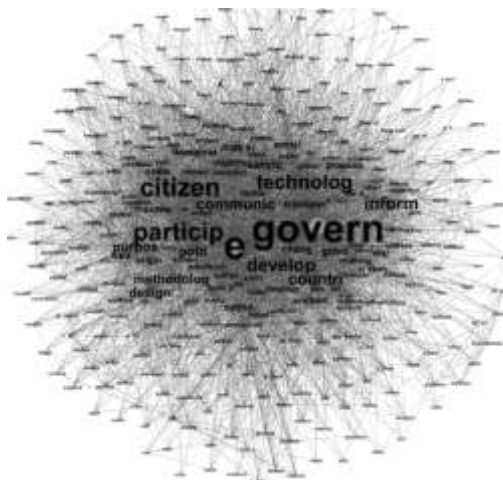
تحلیل‌های منتج از نقشه مفهومی حاصل از ۳۰ مقاله منتخب مشخص می‌کند تمرکز بیشتر مقالات بر حکمرانی الکترونیک و سپس مشارکت الکترونیک بوده است و واژه‌های کشورهای توسعه یافته یا در حال توسعه، حکمرانی الکترونیک و همچنین واژه تکنولوژی دارای بیشترین کاربرد در مقالات حوزه حکمرانی الکترونیک می‌باشند.

شناسایی گپ تحقیقاتی

- در مقالات یافت شده خلاء توجه به مفاهیم دولت الکترونیک، کسب و کار الکترونیک و مشارکت الکترونیک به همراه یکدیگر برای تکمیل هرم حکمرانی الکترونیک کاملاً محسوس می‌باشد.
- در مقالات بررسی شده کمبود پژوهش‌ها در بررسی ارتباط الکترونیک بین کسب کارها و دولت مشهود است
- مقالات این ناحیه در بحث ارائه مدل بسیار ضعیف عمل کرده‌اند.

پیشنهاداتی برای کارهای آینده

تنها مقالاتی در این پژوهش بررسی شده‌اند که با مدل حکمرانی الکترونیک همکس مطابقت داشته‌اند و حداقل به دو بعد از سه بعد مورد نظر وی توجه داشته‌اند و سایر مقالات مورد بررسی قرار نگرفته‌اند، به عنوان پیشنهادی برای کار آینده می‌توان از سایر مدل‌های حکمرانی الکترونیک برای انتخاب و بررسی مقالات این ناحیه استفاده کرد. همچنین به عنوان توصیه برای کارهای آینده، تحلیل و طبقه‌بندی روندهای پژوهش در حوزه حکمرانی الکترونیک با استفاده از سایر روش‌های متن‌کاوی پیشنهاد می‌گردد.

شکل ۵: نقشه هم‌رخدادی واژگان با توجه به شاخص مرکزیت
بنیاد در حوزه حکمرانی الکترونیک بر اساس ۳۰ مقاله منتخب
جمع‌بندی نتایج تحقیقات این ناحیه تحقیقاتی چیست؟

جمع‌بندی نتایج تحقیقات این ناحیه نشان می‌دهد که "حکمرانی الکترونیک" و "دولت الکترونیک و مشارکت الکترونیک" بیشترین گرایش تحقیقاتی این ناحیه می‌باشند. روش تحقیقاتی مقالات این ناحیه بر مبنای ماهیت مسأله بیشتر توصیفی و تبیینی بوده و از منظر هدف تحقیق نیز بیشتر تحقیقات به منظور ارزیابی انجام شده‌اند. همچنین غالب پارادایم‌های تحقیقات این ناحیه تفسیرگرا و بیشتر تحقیقات نیز از نوع کیفی بوده‌اند.

مجله Government Information Quarterly

با بیشترین تعداد مقاله در این ناحیه، مجله اصلی این حوزه می‌باشد و کشورهای هند و ایالات متحده دارای بیشترین تعداد مقالات در این ناحیه می‌باشند. همچنین نقشه مفهومی ترسیم شده نشان می‌دهد در تمام مقالات کار شده واژه e از هم‌رخدادی بالایی برخوردار بوده است و تمرکز بیشتر مقالات در ابتدا بر حکمرانی الکترونیک و سپس مشارکت الکترونیک بوده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

با توجه به نمودارهای ارائه‌شده در یافته‌های پژوهش، مشاهده می‌کنیم که بیشترین گرایشات تحقیقاتی، در خصوص بررسی حکمرانی الکترونیک (بطور کلی) و پس از آن بررسی رابطه میان دولت الکترونیک و مشارکت الکترونیک، به عنوان عامل کلیدی تحقق حکمرانی الکترونیک است. برخلاف تصور رایج کشورهای کمتر توسعه یافته نیز در سالیان اخیر به حوزه حکمرانی الکترونیک

- Towards Whole-of-Government (WoG). *International Journal of Emerging Trends & Technology in Computer Science (IJETTCS)*, 3(2).
- Noblit, G. W., Hare, R. D., & Hare, R. D. (1988). *Meta-ethnography: Synthesizing qualitative studies* (Vol. 11). sage.
 - Olorisade, Babatunde Kazeem, Pearl Brereton & Peter Andras. (2017). Reproducibility of studies on text mining for citation screening in systematic reviews: Evaluation and checklist. *Journal of Biomedical Informatics*, 13-1.
 - Sandelowski, M., & Barroso, J. (2006). *Handbook for synthesizing qualitative research*. Springer Publishing Company.
 - Talib, Ramzan, Muhammad Kashif Hanif, Shaeela Ayesha, و Fakeeha Fatima (2016). *Text Mining: Techniques, Applications and Issues*. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*-14-18.
 - Truyens, Maarten and Van Eecke, Patrick. (2014). *Legal aspects of text mining*. *Computer law & security review*, 30-33.
 - UN (2008), *UN E-Government survey From e-Government to Connected Governance*. Un E-Government Survey. Available at: <http://unpan3.un.org/egovkb/portals/egovkb/Documents/un/2008-Survey/unpan028607.pdf>
 - Economic, U. N., & Council, S. (2006). *Definition of basic concepts and terminologies in governance and public administration*. E/C, 16(4).
- منابع**
- محمودی، ج. و مقدسی، ع. (۱۳۸۹). مدل های حکمرانی الکترونیک. *ماهنامه وب*, 33-38.
 - محمودی، جعفر و اصلانی، زهرا (۱۳۹۳). *حکمرانی نیک الکترونیک*. دستنامه مدیریت فناوری اطلاعات، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ۴۸۰-۵۰۶.
 - میدری، احمد و خیرخواهان، جعفر (۱۳۸۳). *حکمرانی خوب بنیان توسعه*. دفتر بررسی های بازرگانی. مجلس شورای اسلامی.
 - Chenail, R. J. (2011). Learning to appraise the quality of qualitative research articles: A contextualized learning object for constructing knowledge. *The Qualitative Report*, 16(1), 236-248.
 - Zoboli, E. L. C. P., & Schweitzer, M. C. (2013). Nursing values as social practice: a qualitative meta-synthesis. *Revista latino-americana de enfermagem*, 21(3), 695-703.
 - Fennell, D., Plummer, R., & Marschke, M. (2008). Is adaptive co-management ethical?. *Journal of Environmental Management*, 88(1), 62-75.
 - Gulevičiūtė, G. (2014). E. BUSINESS QUALITY: DEFINITION AND DIFFERENCE BETWEEN VALUE AND QUALITY. *Social Transformations in Contemporary Society*, 6-14.
 - Siau, K., & Long, Y. (2005). Synthesizing e-government stage models—a meta-synthesis based on meta-ethnography approach. *Industrial Management & Data Systems*, 105(4), 443-458.
 - Devasena, L. C., & Balraj, P. L. (2014). *E-Governance in Southern States of India*.